

ER SCHUILT EEN HELE WERELD ACHTER TAAL

Waarom leren we een vreemde taal? Je kunt je daarmee beter redden op vakantie in het buitenland, en het maakt contact met internationale handelspartners eenvoudiger. Maar taal is meer dan functioneel communiceren alleen. En daar zou in ons taalonderwijs meer aandacht voor moeten zijn, vindt Anna Kaal, docentopleider en onderzoeker aan de VU.

‘Taal geeft inzicht in een andere cultuur, in een andere wereld. Het spreken van een vreemde taal stelt je in staat om met mensen te praten over hun samenleving, over democratie. Je kunt je eigen overtuigingen en gewoontes scherpen aan hun ideeën.’

Daarnaast is taal fascinerend als fenomeen, zegt Kaal. ‘Er schuilt een hele wereld achter taal waar we ons niet direct bewust van zijn. Onder welke invloeden verandert een taal? Het is interessant om dat te bespreken. En welke woorden zijn aan elkaar verwant in verschillende talen?’

Als voorbeeld noemt Kaal het Engelse woord *knight*, ridder. Daarbij stel je je toch een heldhaftiger persoon voor dan bij ons woord *knecht*. ‘Als je zo’n onderwerp behandelt, wordt taal ook de inhoud van de les.’

Éveil aux langues

Daar draait het volgens Kaal om bij taalonderwijs: dat taal ook het onderwerp is van de les. ‘Inzicht in de mooie en grappige, maar ook manipulatieve en gecompliceerde kanten van taal lijkt essentieel om als volwaardig burger in de samenleving te kunnen functioneren’, staat in de omschrijving van een workshop die ze gaat geven op de Nuffic-conferentie over taal en wereldburgerschap in november (zie kader). ‘Ons huidige curriculum maakt leerlingen onvoldoende bewust van deze belangrijke rol. Er is veel aandacht voor

vaardigheden. Minder voor kennis over taal, oftewel taalbewustzijn.’

Engeland heeft *language awareness*, in Frankrijk noemen ze het *éveil aux langues* – word wakker voor taal. Bij ons wordt taalbewustzijn nu expliciet genoemd in de plannen van Curriculum.nu. Steeds meer docenten willen leren hoe ze dat moeten aanpakken, merkt Kaal. ‘Bij onze lerarenopleiding hebben we daar handvatten voor ontwikkeld, in een professionele leergemeenschap met docenten.’ Ook wijst ze graag op de website van het Nationaal Platform voor de Talen met lesmateriaal en mogelijkheden voor

Taal is geen doel op zich, maar een middel om leerlingen te helpen uitgroeien tot een wereldburger. *Taal & Wereldburgerschap in het vo: The next level* is dan ook de titel van de conferentie die Nuffic op 15 november organiseert in de ReeHorst in Ede. Het is een dag voor docenten en coördinatoren van tto-scholen, LinQ-scholen en Global Citizen Schools. Ook andere geïnteresseerden zijn van harte welkom. Er zijn workshops over Content and Language Integrated Learning, doeltaal-voertaal, wereldburgerschap en persoonsontwikkeling. Voor meer informatie en aanmelding, zie <www.nuffic.nl/taalenwereldburgerschap>.

professionalisering, onder andere op het gebied van taalbewustzijn: <www.taaliwijs.nu>.

Opdrachten

Kaal is het er absoluut niet mee eens dat taalbewustzijn vooral iets is voor de bovenbouw van het vwo. ‘Vaak wordt gezegd dat die leerlingen het beste in staat zijn om taal te onderzoeken. Maar taal is van ons allemaal, daar kun je iedereen inzicht in geven. Als je opdrachten maar afstemt op de doelgroep.’

‘Adopteer een accent’ is een opdracht die Kaal zelf aan haar leerlingen gaf in de periode dat ze als docent Engels voor de klas stond. ‘Ze moesten uitzoeken wie daarachter zit, waarom dat accent is zoals het is, hoe mensen daarmee misschien een identiteit willen uitdragen. Leerlingen vinden het interessant om samen op onderzoek uit te gaan. Je kunt opdrachten ook koppelen aan hun beleefwereld, bijvoorbeeld door ze in een *language map* te laten weergeven hoe talig hun omgeving is.’

Kritisch naar taal kijken is een andere vorm van taalbewustzijn. In de taal die we gebruiken, zitten aannames over onze samenleving, die je kunt bespreken. ‘Wat vind je ervan dat we vaak *hij* gebruiken als we het over mensen in het algemeen hebben? En wat gebeurt er als we economie niet alleen maar in termen van een markt beschrijven?’

Metaforen

We zouden het met leerlingen al vroeg moeten hebben over wat taal nou eigenlijk is, denkt Kaal. Daarbij kun je metaforen inzetten, het onderwerp waar zij als taalkundige op gepromoveerd is en waar ze ook over zal vertellen op de conferentie van Nuffic. ‘Leerlingen kunnen taal

Anna Kaal met een student. Foto: Marcel Bakker

vergelijken met een gereedschapskist, waaruit je kunt putten om van alles te “bouwen”. Anderen vergelijken taal misschien met een schaakspel: de een zegt dit, de ander reageert. Als je aan zet bent, bepaal je soms een strategie.’

Onze taal zit ook vol metaforen, zoals idiomatische uitdrukkingen, vertelt Kaal. *De aap komt uit de mouw* is in het Engels *The cat came out of the bag*. En *It’s raining cats and dogs* betekent hetzelfde als *Het regent pijpenstelen*. ‘Een metafoor heeft vaak een concrete ontstaansgeschiedenis. Er is iets gebeurd waar iemand een gezegde van heeft gemaakt, dat later verbreed is. Het is leuk om dit met leerlingen te bespreken.’

Vaardigheid

Zo’n aanpak is niet alleen leuk, benadrukt Kaal, maar ook nuttig. Uit onderzoek blijkt namelijk dat idiomatisch taalgebruik beter blijft hangen als je in de les ingaat op de ontstaansgeschiedenis. Dat geldt eveneens voor voorzetsels, die nogal eens lastig blijken bij het leren van een vreemde taal. ‘Wij zien elkaar om 4 uur, de Engelsen *at 4 o’clock*. Zijn Engelsen dan punctueler? Er zijn hele boeken geschreven over *prepositions in English* en waar die dan vandaan zouden komen. Dat ligt vaak gecompliceerd, maar alleen al stilstaan bij de verschillen helpt om het uiteindelijk goed te doen.’

Zo versterkt kennis over taal uit-

eindelijk ook de vaardigheid, betoogt Kaal. ‘Want je weet waar je uit kunt putten. En ik geloof er heel erg in dat dat de motivatie voor de taal verhoogt. Hoe interessanter zo’n taal wordt, hoe beter.’

Een enthousiaste docent is natuurlijk cruciaal om leerlingen te motiveren voor taal. ‘We vragen onze docenten in opleiding vaak: waarom vind jij taal zo interessant?’, vertelt Kaal. ‘We willen dat ze hun eigen identiteit vinden in taalbewustzijn. Ik denk dat veel docenten allerlei taalkundige onderwerpen paraat hebben en ook al in de les aanklaarten. Het zou mooi zijn als dat wat meer in hun bewustzijn komt.’